

405. Senioren natuurwandeling Natuurgroep Gestel op 13 augustus 2025.

Inleiding

In de aankondiging van de maandelijkse wandeling op 13 augustus werden we uitgenodigd te verzamelen en te vertrekken vanaf boerderij/atelier van Leon Adriaans aan het *Sterrenbos 2* in Gestel.

Voor verslaglegger is dit een nieuwe verzamel en vertrekpunt.

Leon Adriaans

Hij werd geboren in 1944 in Sint-Michielsgestel en overleed in 2004. Hij was boer en kunstschilder van hedendaagse kunst. Werken van hem zijn in meerdere musea in Den Bosch en Nederland te vinden. Vanaf het jaar 2000 woonde en werkte hij op dit adres. De laatste jaren van zijn leven verwierf hij faam als de "eigentijdse Van Gogh". Een eenvoudig boerenbestaan, vooral paarden, speelde een belangrijke rol in zijn leven. In en rondom de boerderij was dit boerenbestaan, zijn hobby en inspiratie en nog duidelijk te zien in de staat van toen Leon in 2004 overleed. Rondom de boerderij en atelier heerst sirene stilte. In 1997 overleed zijn vrouw Twanneke. Verdriet alom bij Leon. Ja, natuurlijk! Een nieuwe relatie met Monique Willems volgde. Vooral door haar inspanning konden Leon en Monique zich op de boerderij vestigen. Zij woont er nog en de senioren natuur- en wandelgroep werd door haar ontvangen.

Het verhaal Leon Adriaans en Monique Willems is langer, veel langer. Internet is geduldig. Zoek maar op 'Leon Adriaans' en het zal allemaal duidelijk worden. We gaan nu eerst wandelen.

Het kan niet anders of het wordt een bezoek aan het **Landgoed Sterrenbos**. 'Sterrenbos' als naam met een hoofdletter (kapitaal). Soms 'Sterrebos'. Daarom toch eerst even naar:

Landgoed Sterrenbos

Het is een klein landgoed; 49 ha., een mooi natuurgebied tussen Vught en Sint-Michielsgestel. Het gebied vormt een deel van het Dommeldal, landschappelijk nauw verbonden met het

Bossche Broek, de Pettelaar, Oud Herlaer, Haanwijk en Dooibroek. Rivier De Dommel kronkelt zich sierlijk door dit natuurgebied. Iets verder meer over dit Landschap.

Deelnemers en klimaat.

58 wandelaars wisten het verzamel en vertrekpunt van de wandeling te vinden. Niet verkeerd in de vakantietijd. Het aantal, bedoel ik. Het weer was prima. Eigenlijk iets te prima; zomers droog en een temperatuur van 27 graden. En dat in de vakantietijd? Prachtig toch? Verslaglegger wandelde mee met de groepsgids Nori Verhagen.

Het landschap zelf.

Landgoed Sterrenbos ligt op de hogere zandgronden, waartoe ook de Drunense duinen en de Vughts hei behoren. Het was voorheen inderdaad een **sterrenbos**, dat later vervangen of veranderd werd door een lanenstructuur in de vorm van een kruis. Waarom eigenlijk? De zuid-noord gerichte laan is het Sint-Jan-slaantje. Dit laantje, zeg maar laan, was eens aangelegd om vanaf het landgoed een goed uitzicht te hebben op de kathedraal Sint-Jan Den Bosch. De Sint-Jan was tot ongeveer 1935 nog goed te zien. Door de aanleg van de A2 is dit uitzicht verdwenen. Jammer. Het laantje zelf is ter plekke nog goed zichtbaar; lees ik ergens.

De Stichting Brabants Landschap kon het Landschap Sterrenbos in 2003 verwerven. De paden in het landgoed zijn vrij toegankelijk. Op wandelpaden is fietsen niet toegestaan. Lijkt logisch, en? Wellicht ten overvloede; honden aan de lijn.

Een sterrenbos (met kleine letter)

Is, als een soort van definitie, *een bos met lanen die vanuit een middelpunt straalsgewijs naar de uiteinden lopen en zo een ster vormen.*

- Sterrenbossen zijn meestal aangelegd op landgoederen of buitenplaatsen en komen (nog) verspreid in Nederland voor.
- *Sterrenbossen* zijn een uiting van de Franse tuinarchitectuur. De vakken tussen de lanen werden soms, opgevuld voor **hakhout**: Hakhout is een vorm van bosbeheer waarbij periodiek met een scherp hakmes bij meerdere soorten

bomen en struiken de bijgroei van takken net boven de grond worden gekapt tot op de stobben of de stronken.

- *Sterrenbossen* raakten in de 18^e eeuw in gebruik. Met hun uitzicht vanaf meerdere fraaiere en karakteristieke punten, was zo'n bos bij uitstek geschikt voor de jacht (?).
- Tussen 1650 en 1700 maakten deze tuinaanleg opgang bij de Nassau 's in Holland.
- Als het even kon werd een sterrenbos aangelegd op glooiend terrein met het hoogste punt in het centrale punt. De oorspronkelijke opzet van een sterrenbos is in wezen verloren gegaan. De Engelse tuin met kronkelende lanen kwam daarna in gebruik.
- Het woord 'sterrenbos' is een verbastering van de Oud-Nederlandse schrijfwijze "starrebosch"; ofwel, een beplanting van stramme naaldbomen of hoge coniferen.
- In een site leest verslaglegger: "Een 'sterrenbos' heeft niets te maken met sterren of met een stervormige lanenstructuur". Wikipedia daarentegen schrijft:
- "Het 'sterrenbos' dankt zijn naam aan het stervormige patroon van de paden die op een hoog gelegen centraal punt samenkomen; genaamd "de droge kom"; een diep 'gat'. Verslaglegger hangt deze omschrijving aan. Lees verder!
- Naast 'de droge kom' werd een diepere kom gegraven waarin water bleef staan. De jagers, die zich in de 'droge kom' verdekt hadden opgesteld, konden zo het wild afschieten dat daar kwam drinken. (hu!).
- Is het 'sterrebos' of 'sterrenbos'? Het antwoord is: 'sterrenbos'.
Het woord 'ster' heeft één meervoudsvorm; 'sterren' met 'n' aan het eind. Daarom 'sterrenbos'.
- Een (oude) bestaande eigenaam bv. *Sterrebos Roeselare* blijf je schrijven zoals tie is begonnen.
Het is 'groentesoep'. 'Groente' heeft twee meervoudsvormen; groenten en groentes. Dan is het 'groentesoep'. Dat heeft niets te maken of het bio-soep of niet-bio soep is.
- Het wordt nog ingewikkelder. Bij meerdere toegangen staat op de bordjes te lezen "Sterrenbosch" met 'ch' aan het eind! Dateert nog uit de tijd van de 'sch'.

De foto: Het beginpunt van één van de twee lanen in Het Sterrenbos in Sint-Michielsgestel met aan beide kanten Amerikaanse eiken (*Quercus rubra*). Het centrale punt ligt op de helft van dit pad. Dit sterrenbos is, op den keeper beschouwd, geen sterrenbos meer. De lanenstructuur werd vervangen door een structuur in de vorm van een **kruis**, zuid-noord en oost-west. Dit sterrenbos is dus in feite een **kruisbos**. Bovenstaande foto is genomen tijdens de wandeling door Rinus de Laat. Op dit punt begon de wandeling. Wat werd er bij de groep van gids Nori Verhagen zoal besproken?

Wat zagen wij onderweg?

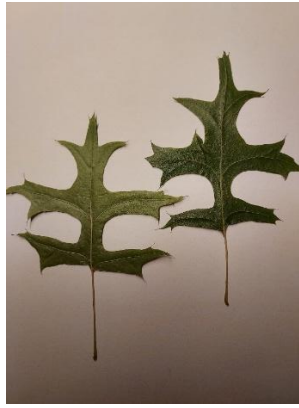
Natuurlijk de Amerikaanse eik, zeer kleine paddenstoelen, het hulstdekselbekertje, een bezienswaardige populier; met name de stam, een zonnebloemen wei, de brem, kardinaalsmuts, inlandse- of zomereik, knikkeragal, ananasgal en satijnen knoopjesgal. We beginnen met:

De Amerikaanse eik (A-eik)

Het moet ongeveer 15 jaar zijn geleden dat een natuurorganisatie ergens in midden-Limburg in hun eigen natuur zomaar Amerikaanse eiken ging kappen of ringen. Bij kappen is het einde Amerikaanse eik; bij ringen blijft-tie nog enige tijd van nut.

Blad Amerikaanse eik
Quercus rubra
Foto: boomkwekerij
Van den Berk.

Blad Moeraseik
Quercus palustris (Eigen foto)

Die Amerikaanse bomen, vond men, moesten weg. Zonder pardon. Amerikaanse eiken waren in de natuur te overheersend, en daarom exotisch; ja, zelfs **invasief exotisch**. En dat mag u dan uitleggen als: Ze hebben wel mooi herfstblad, maar de bomen berokkenen een teveel aan schade aan de natuur. Zo van, ze doen meer kwaad dan goed in de natuur. En zo is dat! Lees maar verder.

Edoch? Mensen die regelmatig in dat natuurgebied kwamen protesteerden. En niet te zuinig. De organisatie stopte ermee en men ging over tot hier en daar bomen te ringen. Das ook een manier om je bomen kwijt te raken. Het duurt alleen wat langer.

Natuurlijk heeft de A-eik wat minpuntjes, maar hoe is het eigenlijk met ons? Nee, deze eik is te lief om hem af te serveren. Daarom gaan we de eik wat nader bekijken. Nori vertelt en verslaglegger vindt ook nog het een-en-ander:

- De wetenschappelijk naam van de Amerikaanse eik is *Quercus rubra*: *Quercus* is Latijn voor 'eik' en '*rubra*' betekent 'rood'. Bedoeld wordt het blad van deze eik in de herfst.

- Het hout van de A-eik behoort tot de houtsoort rood-eiken (red-oak). Komt het meest voor in N-Amerika. Het blad is of wordt rood. En het hout een ietsepietsie rood.
- De boom hebben wij zelf in de 19e eeuw als **sierboom** uit Noord-Amerika gehaald en is daarom hier uitheems.
- Het is een vrij traag groeiende boom. Lees ik. Ergens anders 'een snelgroeiende boom'.
- Het was wel één van de redenen waarom deze eik hier naartoe is gehaald. Hij groeit in ieder geval sneller dan onze inheemse zomereik. En hout, veel hout hadden we in die tijd broodnodig!
- De A-eik behoort tot de familie van de *napjesdragers*. Een 'napje' ('n cupula) beschermt met z'n hoedje of petje een vrucht, in dit geval de eikel van de A-eik; het is een beschermkapje, vertelde Nori.
- Het blad van deze eik is groot, veerlobbig en heeft een grof getande bladrand. In de herfst wordt het groene blad rood tot geel. Mensen krijgen daar herfstgevoelens bij.
- Het blad lijkt op die van de moeraseik (*Quercus palustris*); 'palustris' betekent: 'groeiend in poelen of moerassen'. Dat valt best mee. Ik zie dat ze hier op heuse droge plekken staan en er prima uitzien. Nog wel! De moeraseik zie je in deze tijd meer en meer. Als boom is hij fijner dan de Amerikaanse eik en het blad geeft in de herfst prachtige kleuren. De moeraseik is hier echt een sierboom
- De kroon van de Amerikaans eik is onregelmatig met horizontaal afstaande takken.
- De schors is glad als ze nog jong is; ruwer bij ouder worden.
- De A-eik kan een hoogte bereiken tot 35 meter.
- Groeit ongeveer 50 centimeter 's jaars in de lengte.
- De Amerikaanse eik heeft ook pluspunten. Toch wel?
- Is winterhard, groeit net wat sneller dan onze zomereik, heeft weinig last van ziektes en als hout goed te gebruiken. Maar? Kan niet op tegen het hout van onze eigen eik.
- Het blad heeft in de herfst mooie kleuren; intens rood.
- Nog wat minpunten:
- De tannine (looizuur) in de groene eikels en bladeren is schadelijk voor paarden.
- Door de brede dichte boomkroon ontstaat veel schaduw.

- Er zijn dan onder de boom minder groeimogelijkheden voor kruidachtige planten; de zogenoemde kruidlaag.
- Op de zomereik leven ruim 400 insecten, mag ik lezen; op de Amerikaanse eik iets meer dan 10 soorten.
- Grote bonte spechten willen zich wel nestelen in de A-eik. Dat is een pluspunt.
- Een aantal paddenstoelen richt zich speciaal op de A-eik.
- Wilt u inheemse A-eiken planten? Goed over nadenken! Wie, wat, waar en hoe!
- Er zijn plaatsen waar de A-eik wordt bestreden of teruggedrongen. Niet ten koste van alles. Dat dat zal wel blijven!
- Markante oude A-eiken, eentje zoals als wij die zagen, mogen mooi blijven staan. Hoera!

Minuscule paddenstoelen

Vanuit de groep hoor ik dat er 2500 zeer kleine paddenstoelen ofwel piepkleine paddenstoeltjes zouden bestaan. Voor zover bekend is dat onderwerp bij ons nooit ter sprake geweest. Maar er is wel iets te vertellen:

Eens werd er door het gemis aan een echt voorjaarspaddenstoelenjaar meer aandacht besteedt aan andere groepen paddenstoelen. Zo mag ik lezen in een Nature-Today-brief.

Er werd aandacht besteed aan 'het kleine werk'. Hiermee werden kleine plaatjesloze vlieszwammen, zakjeszwammen, roesten (ingewikkelde schimmels), meeldauwen en myxomyceten (slijmzwammen) bedoeld. Bij elkaar een zeer grote groep.

Ze kunnen voorkomen op allerlei organisch materiaal (is levend of dood materiaal), op mest of op de grond. Takken, boomstammen, bladeren, afgestorven stengels en koemest moeste daarvoor met een loep worden onderzocht. En zulks geschiedde. Een gigantisch werk. Er werden prachtige soorten gevonden, klein, maar door de loep nog goed te zien. Mooi van kleur en vorm. Thuis werden ze dan verder onderzocht en 'in kaart gebracht'.

Wondermooie en adembenemende paddenstoeltjes van vorm en kleur werden er door de onderzoekers gezien; zowel bekende als onbekende soorten. Het onderzoek werd

uitgevoerd in het *Zwanenwater*, een waternatuurgebied bij Callantsoog (NH).

Voor paddenstoelenonderzoekers maakt het niets uit of ze grote- of kleine paddenstoelen onderzoeken. Men wil het gewoon weten. Het onderzoek gaat daarom ook gewoon door.

Verslaglegger wilde i.v.m. die genoemde 2500 paddenstoeltjes het onderwerp onder uw aandacht brengen. Het gaat er voorlopig om dat we weten dat er minuscule paddenstoelen bestaan, die wij bij wijze van spreken, voorbij lopen omdat we ze met het blote ook niet kunnen waarnemen. Maar? Wie oh wie in de groep had het toch over 2500 verschillende paddenstoeltjes?

De brem (*Cytisus scoparius*)

De groep Nori kwam uit bij de struikplant de **brem**. Deze plant is in de maandelijkse verslagen nog nooit ter sprake geweest. Toch ken iedereen de brem. Daarom dit keer wat uitgebreider: De **brem** is een struiksoort uit de vlinderbloemfamilie. Er zijn 17000 soorten WW (wereldwijd), waarvan 70 of daaromtrent in Nederland.

*De brem heeft drietallige kleine blaadjes en goudgele bloemen in de hoeken van de bladstelen, die de hele struik sieren. Het bestuivingsmechanisme is dat van een **springveer**: bij aanraken van de kiel wordt al het stuifmeel opeens weggeschoten. De vrucht is bij rijpheid een zwarte peul die bij warm weer hoorbaar openspringt.*

Dit is een korte omschrijving van de brem door Jac.P.Thijssen (1865-1945). Hij was een bekende onderwijzer, bioloog en natuurbeschermmer in Nederland.

'Bij aanraken van de **kiel**', dat zijn bij vlinderbloemen de twee onderste kroonbladen die aan één rand vergroeid zijn, wordt het stuifmeel opeens weggeschoten bij een bezoek van een bij of hommelt. Alles is dan ook afgelopen. Waarmee wordt bedoeld dat de meeldraden en de stamper niet meer terugkeren in het schuitje; de bloembodem. Als die kiel is neergeslagen en stamper en meeldraden door elkaar zijn gekruld, dan betekent het dat de brem uitgebreid bezoek heeft gehad.

Hierna wat punten om **de brem** te verduidelijken:

- De eerste wetenschappelijke naam *Cytisus* betekent vanuit het Grieks 'klaver', dat slaat op de drietallige kleine blaadjes die inderdaad op klaver lijken. *Scoparius* gaat voor 'dunne twijg'.
- De brem wordt ook wel **Gewone brem** of *bezembrem* genoemd. Officieel heet ie in Nederland: **Brem**. Niet meer, maar minder kan ook ongeveer niet.
- Het is een struiksoort uit de vlinderbloemfamilie; vooral bloemen met mooie kleuren welke vlinders aantrekken.
- Lijkt veel op de *gaspeldoorn* maar die heeft doorns.
- Kan tot 2 m. hoog worden; afhankelijk van de soort.
- Takken en twijgen zijn 5-kantig en niet behaard.
- De brem heeft weinig blaadjes en die zijn ook nog klein.
- De kleine blaadjes vallen snel af; de takken blijven groen.
- De bloemen van de brem (2 cm) zijn goudgeel en vormen losse trossen. De brem is een schoonheid van een plant. Met de naam *Gewone brem* doe je hem te kort. Daarom: **brem!**
- Insecten die de bloemen bezoeken, aanraken, worden 'beschoten' door stuifmeel.
- De brem is een waardplant, gastheerplant, van de bremvlinder; een witje
- Van de stevige twijgen kunnen of werden bezems gemaakt.
- Van de vezels uit de takken en twijgen werd, als vervanger van jute, in tijden van schaarste, 'n soort van jute gemaakt.
- De brem bevat een stof dat een stimulerende werking heeft op hart, bloedsomloop en reumatische aandoeningen.
- Er zijn meerdere soorten brem; de Duitse-, de Kruip-, de Stekel- en de Verfbrem. Dat moeten dan de 'on gewone' bremmen zijn.
- De groene peul van de brem wordt, na de bloei een zwarte rijpe peul van 2½ tot 4 cm en daar is wat mee.
- Rijpe en door de zon gedroogde peulen springen op een bepaald moment open. Met zijn 'katapulttechniek' is de kracht zo groot dat het zaad over een 'grote' afstand wordt weggeslingerd; gelijk de plant **springbalsemien**. Hoe ver? Twee meter schijnt al een flinke afstand te zijn. Let nu op!

- Aan elk zaadje bevindt zich een klein sappig wit aanhangseltje dat mieren lekker vinden. Dat nou is het beroemde **mierenbroodje**. Die mieren verslepen de zaden, mét broodje, naar hun nest en zorgen zo voor de verspreiding van de brem. Want er worden ook zaden verloren.
- Er zijn meerdere planten en vruchten met 'n mierenbroodje aan hun zaden. En passant neemt de mier ook het zaadje mee om te verspreiden; 'zelf te zaaien'.
- Alleen de randen van de peul zijn behaard.
- De brem kun je tegenkomen op zandgronden, heidevel- den, in duinen, langs spoordijken en taluds van autowe- gen.
- Insecten, die bloemen bezoeken, worden 'beschoten' door stuifmeel om vervolgens andere bremplanten te bevruch- ten.
- Het is een sierlijke plant met overvloedige gele, witte, roze- of rode bloemen.
- Voor sommige kleuren moet u wel naar een tuincentrum. Dan heb ik het over gecultiveerde; gekweekte planten.
- Voor in uw tuin? Denk dan aan *Cytisus x praecox* (1 m.) en *Cytisus battandieri*, (½ m) is de Marokkaanse brem. Beide zijn compact en hebben weinig ruimte nodig.
- De vroegere vorige Latijnse naam van de brem was eens *Planta genista*; Planta is 'voetzool'; een plant die de mens op de voet volgt. Genista gaat voor 'brem'.
- Daarom is de brem ook op de gehele wereld te vinden.
- De bloeitijd is van mei t/m juni.
- De struik blijf de gehele winter groen en verdraagt een temperatuur van -15 gr. Celsius.
- De brem is niet echt giftig; maar toch? Neem niet te veel en alleen op doktersvoorschrift.
- *Cytisus* ofwel de brem, is niet alleen aantrekkelijk, maar ook waardevol voor de biodiversiteit, omdat bijen en an- dere insecten dol zijn op de nectar.
- Om te onthouden: Er zijn ongeveer 15 soorten mieren die mierenbroodjes als voedsel gebruiken. Er zijn ook meer- dere planten en vruchten (200 zelfs) met mierenbroodjes aan hun zaden. Waaronder: de brem!
- Mieren? Alleen maar plus! plus!

Wilde kardinaalsmuts, (*Euonymus europaeus*)

- *Euonymus* betekent: 'staat goed aangeschreven', maar? Dat klinkt mooier dan het lijkt; de plant heeft giftige eigenschappen.
- *Europaeus* gaat voor: Europees.
- 'Kardinaalsmuts' is in het *Wilde plantenboekje* van de Postcodeloterij niet te vinden; 'Wilde kardinaalsmuts' ook niet!
- Maar? **Wilde kardinaalsmuts** is in deze wel de juiste naam.
- De Nederlandse naam verwijst naar de vrucht van deze plant; het min-of-meer vierkante hoofddekseel van een kardinaal; de rode **bonnet** met bovenop een pompom, pompon of pompoen; een klein rood bolletje van wol of anderszins.
- WW, wereldwijd, zijn er 1300 soorten kardinaalsmutsen, waarvan slechts één in Nederland. Dat is toch wel uniek!
- Die zagen wij; stonden erbij en keken er naar, in de berm van een dijk en zag er belabberd uit. Niet fris. Door de droogte. Het blad gaat eerst hangen, dat was het geval, daarna afvallen. Zo gaat het ook bij bomen; eerst het blad, dan de vruchten (eikels-kastanjes), dan de takken en in het ergste geval de gehele boom! Zo gaat dat soms/veelal in Afrika. Hier nog niet.
- De kardinaalsmuts komt als struik van nature voor in de Benelux. In Nederland kun je hem hier-en-daar aantreffen.
- Groeit tot een hoogte van drie meter, bloeit begin zomer en vaak nog 'n keer in de nazomer.
- De takken en twijgen zijn opvallend donkergroen en vaak vierkantig.
- Eerst verschijnt de bloei en daarna pas het blad; "de zoon vóór de vader"! Weet u 't nog?
- Die bladeren staan twee aan twee tegenover elkaar aan de rechte twijgen en in de oksels daarvan vind je:
- De 2 tot 6 groenige bloemen die langgesteeld zijn. Zij lokken door hun overvloedige honing veel vliegen, bijen en kevers.
- De karmijnrood gekleurde vruchtjes springen in het najaar open. De zaden vallen op de grond en worden door de vogels gegeten en verder door hen verspreid.

- Het eigenlijke zaad, dat letterlijk onverteerbaar is, wordt door de vogels verspreid.
- Het *kardinaalsmotje* kan in de voorzomer vervelend doen; ze kan dan de struik geheel in een grijs spinselnet 'inpakken'.

Hulstdekselbekertje

Dit bekertje kwam eerder aan de orde. Even herhalen dus! Een zeer klein rond tot ovaal zwammetje, een paddenstoeltje dat eruit ziet als een bekertje. Je hebt nu eenmaal grote- en kleine bekerzwammen. Hier hebben we het over een kleine. Hij komt algemeen voor, maar als je het niet weet, dan zie je het niet. Hij is net nog zichtbaar als een olijfgroene tot zwart-bruine stip op afgefallen verdorde **dode** hulstbladeren. Een loepje is gewenst om de zwammetjes goed te kunnen bekijken, want die zijn maar 0,3 tot 0,5 millimeter groot/klein. Het hulstdekselbekertje is een **waardspecifieke saprofyt**. Dit laatste wil zeggen dat dit paddenstoeltje het dode hulstblad nodig heeft om het blad zelf om te zetten in dood organisch materiaal, zeg maar te verteren en op te ruimen. Maar het hulstdekselbekertje moet volgend jaar ook weer zijn werk doen. Dit doet hij dan door het bladoppervlak van het hulstblad te doorbreken, een piepklein dekseltje te openen en vervolgens zijn sporen uit te stoten of uit te blazen dan wel eventueel weg te laten waaien. Kortom beide hebben elkaar nodig. Verslaglegger ziet geen kans het duidelijker te omschrijven.

Ik kom er achter dat er ook een klimopdekselbekertje en een laurierdekselbekertje bestaat. Hun werkwijze zal wel ongeveer op dezelfde manier gaan. Die twee hebben wij nog niet gezien.

Hulstblad met hulstdekselbekertjes (foto Leon Verbruggen)

De Brabantse staander (Marilandica)

Tijdens de wandeling hielden we halt bij een kolossale boom met een kolossale stam met een zware en sterk gegroefde schors; een populierensoort; een **Brabantse staander**.

- Dit bomenras werd in de Meierij massaal aangeplant voor de lucifer- en klompenindustrie; vooral de laatste.
- Een bijzonder kenmerk van deze boom is de sterke hoofdstam die met de veel voorkomende **westelijke wind** enigszins meegroeit, meebuigt en veelal iets scheef groeit in oostelijke richting, terwijl een zware zijtak aan de andere kant de hoofdstam in evenwicht moet proberen te houden.
- Vandaar de naam 'waaiboom', dat al snel gecombineerd werd met 'waaibomenhout'; ofwel, de goedkopere houtsoort.
- Door zijn snellere groei en een eeuwenlange levensverwachting was/is 'de staander' buitengewoon geschikt voor de klompen industrie. Klompen zei u? Jazeker! Toen, nu alleen nog voor enkele boeren en voor de toeristen.
- De worteldruk van 'de staander' is naar beneden, zodat tijdens de groei geen schade aan het wegdek ontstaat. Lees ik! Is dat zo?
- Daar waar boomwortels zich omhoogwerken, denk aan fietspaden of voetpaden, betekent dat de wortels onder de grond op dat punt te weinig zuurstof hebben. Dan proberen ze de zuurstof boven de grond te halen.
- Als de tijd daar is verspreiden bladknoppen van deze boom een balsemgeur in ons Canadassen Landschap.
- Na de bloei ligt de omgeving van de mannelijke exemplaren bezaaid met roodkleurige 'Robusta katten'. Gek woord, maar het zijn 'doosvruchten', peulvruchten (erwt, bonen).
- Bij de vrouwelijke bomen ligt de grond vol witte lichte pluizen.
- Later ontdekte iemand zijn populaire populier, de **Brabantse staander**.
- Zoals ik al schreef, wij ook! De 'Brabantse staander' is natuurlijk z'n bijnaam. Kan ik begrijpen, want het is nogal wat met die populieren.
- Met de Brabantse staander wordt bedoeld de:
Populus x canadensis 'Merilandica'.

'Populus' is 'populier', 'canadensis' is 'afkomstig uit Canada'; toen nog een Noordelijk deel van Noord-Amerika en 'Merilandica' is 'afkomstig uit Maryland' VS. De 'X' slaat op 'klonen'; ik noem het 'kruisen' van twee verschillende populieren.

- Het is een kruising van de *Populus X canadensis* "Serotina" met de Zwarte populier (de *Populus nigra*). Ja,ja? Kunt u het nog volgen?
- Hoe moeilijk ook? Hij heet hier gewoon: **Canada populier**.
- In de praktijk 'Marilandica's', 'Canada's' of 'Brabantse staanders' genoemd. Wat bijzonderheden over deze boom:
- Deze boom kan om en nabij 100 jaar worden.
- Werd in de 20^e eeuw massaal aangeplant in Nederland.
- Ook in Noord-Brabant; vooral in het gebied ten zuiden van s'-Hertogenbosch.
- En juist daar staat hij bekend als de 'Brabantse staander'. In de meierij heet-ie: 'Kanadas'. Meervoud: Kanadassen.
- Rondom 1930 bestond 40 procent van alle populieren in Nederland uit deze kloon; Canada's!
- Tegenwoordig wordt-ie bijna niet meer aangeplant; moet ik lezen.
- De Marilandica's die je vandaag-de-dag tegenkomt zijn daarom dan ook oud.
- Later zijn andere rassen Canada's met rechtere stam en gladdere bast/schors in zwang gekomen.

Stam Canada populier. Niet de boom die wij zagen. Wie heeft de stam op Sterrenbos gefotografeerd? Snapt u hem? Deze foto is van mezelf. Hoe oud is ie? 60 jaar?

- Populieren algemeen:

Populieren behoren tot de wilgen familie. 350 soorten. Bomen met over het algemeen zacht hout door de snellere groei. Het zijn de bloemen die hen verenigt; ze hebben geen kroonbladen, noch kelkbladen en zijn verenigd in katjes.

- Populieren bloeien in april vóóordat het blad uitloopt; 'de zoon vóór de vader'.
- De 'kroon' op de stam is breed, rond en kegelvormig; vooral de kanadassen
- Populieren zijn over het algemeen zwaar vertakt; en? Zwaarder aan de windzijde. Lees ik in het boek "Populieren in Nederland". Boek is te downloaden!
- Populieren hebben voorkeur voor vochtige groeiplaatsen.
- Maar kruisen zichzelf van nature ook gemakkelijk. En?
- Dat maakt definitieve identificatie niet altijd eenvoudig.

Gallen

Onze groep kreeg onderweg te maken met **gallen**;
de knikkergal,
de ananasgal en
de satijnknoopjesgal

Eerst een paar **definities van; "wat is een gal"**?

"Gallen zijn abnormale uitgroeiingen op planten (ook bomen), die ontstaan onder invloed van andere organismen, zoals galmuggen en galwespen, maar ook door kevers, vlinders, galmijten, aaltjes, schuimbeestjes, virussen, schimmels en zelfs andere planten (b.v. maretakken)".

Galmuggensoorten komen in Nederland het meest voor; zo'n 200.

Een **tweede** omschrijving is:

"Een gal is een woekering, een uitgroeiing, van plantenweefsel die ontstaat als een insect zijn eitjes legt in of op een blad, een bladoksel, een knop of in de bast van een twijg".

Tegelijk met het leggen van eitjes wordt door het insect een **stof** afgescheiden die de plant (boom) prikkelt tot het maken van een woekerend weefsel; een gal.

Een **derde** omschrijving is:

“Gallen op een plant zijn woekeringen of vergroeiingen die ontstaan door een parasiet (profiteur) of een symbiont (een organisme dat samenleeft met de plant). Meestal zijn dit insecten zoals een galwesp, een galmug, vlieg, luis of galmijt. Zo’n beestje legt eitjes in bepaalde delen van de plant, er ontstaat een woekering die dient als behuizing en voedsel voor de larve die uit het eitje komt. Deze vreet zich vol en kruipt later als volwassen insect uit de woekering”.

Er zijn gallen aan stengels, bladeren en bloemen. Men spreekt dan van bladgal, bloemgal, knopgal, meeldraadgal en stengelgal. Ze kunnen allerlei vormen hebben zoals bv. blaasgal (op els), buidelgal (op iep), kegelgal (op beuk) en hoorngal (op linde).

Vrouwtjes hebben een legboor; mannetjes een angel. Een legboor is bij het vrouwtje een lange holle legbuis voor het plaatsen van eitjes. Een ander woord voor legboor is ‘insectenor-gaan’.

De hiervoor beschreven definities zijn niet van mijzelf. De derde definitie vind ik het duidelijkst. Verslaglegger probeert er zelf ook een. De vraag is hier sec: **Wat is een gal?**

“Een gal, in welke vorm ook, dient als onderkomen (huisje) voor de larve (rupsje/made) van een insect. Die larve verblijft tijdelijk in de gal om daar beschermd te zijn, te eten, te groeien en zichzelf te ontwikkelen tot een nakomeling van de moederinsect om uiteindelijk het geslacht weer te kunnen voortzetten”.

Het proces: insect – eitje – larve – verblijf in gal – en het als insect uitvliegen om vervolgens zelf ook het proces te herhalen is in grote lijnen voor alle gallen anders maar ook hetzelfde. Dat lijkt voorlopig genoeg voor ons wandelaars en natuurliefhebbers. Moeilijker moeten we het ons nog even niet maken.

Het herkennen van gallen in de natuur en in grote lijnen weten hoe het werkt lijkt mij voldoende. Daarom worden de drie soorten gallen die wij gezien hebben niet uitgebreid uitgewerkt.

Ananasgal

- De ananasgal wordt ook wel 'eikenroos' genoemd.
- Omdat-ie ook op de Wilde roos voorkomt.
- De ananaswesp legt één eitje in 'n bladknop.
- Die bladknop groeit dakpansgewijs uit tot een 2 -3 cm grote gal die lijkt op een ananas of? Op een denappel.

Knikkergallen

- De knikkergal of **galnoot** is rond; doorsnee 10 tot 20 mm.
- De knikkergal wordt tot stand gebracht door de knikkergalwesp.
- De gallen beginnen groen en worden in augustus bruin.
- Eind augustus, begin september kruipt de larve door een op een houtworm lijkend gaatje naar buiten.
- De gal zelf kan aan de boom blijven zitten/hangen.

De Satijnen knoopjesgal

- De Satijnknoopjesgal zou **Satijnen knoopjesgal** heten.
- De Satijnen knoopjesgalwesp zou ook **mntgalwesp** heten. Misschien wel andersom.
- Waarschijnlijk omdat de galletjes er, met enige fantasie, op piepklein muntjes lijken.
- De vrouwtjes van de Satijnen knoopjesgalwesp legt haar eitjes in de uitlopende bladknoppen van eiken.
- De larven van de wesp komen uit de ontstane kamertjes van de gal.
- Zie de galletjes aan de onderkant van een eikenblad op bijgaande foto.

Voor U gehoord of gelezen:

1. "Hoog water houd je niet tegen; wel de rommel die meespoelt."
2. "In Duitsland riskeert U een boete van 5000 euro als je een wesp doodt. Je doodt toch ook geen mens?" (Over het laatste wil ik het nogwel 'n keer hebben).

3. "Als je ze met rust laat, dan laten ze jou ook met rust"! (Ging het over wespen of wolven? Ik weet het even niet meer. Ik denk over wespen.)
4. "De grootste boosdoeners bij natuurbranden zijn de **Pijnbomen**; de Pinussen ofwel **de dennen**. Het zijn de licht ontvlambare 'lucifers' in het bos. Ik denk aan de Grove-, de Oostenrijkse-, de Parasol- en de Zeeden. Het zijn juist de brandbare harsen die het kwaad aanrichten. De **Olijfbomen** daarentegen zijn van hier (zegt Spanje), al hun hele leven, puur inheems. Niks import van naaldden-nenbomen. Olijfbomen weten zich uit de verbrande aarde weer op te richten. Dat blijkt uit een onderzoek van een natuurbrand 19 jaar geleden. Dennen? Hoe spijtig ook, dat lukt hun niet".
5. In de nacht van 27 op 28 augustus heeft het in Eindhoven gevroren. 0,2 en 0,3 graden Celsius. Zo vroeg is dat nog nooit voorgekomen. Nieuw record. Dat belooft wat!
6. De vleesetende **Schroefwormparasiet** (*Cochliomya hominivorax*, betekent: '**bloedparasiet** en **mensenetend**' (Met enige twijfel).
 - Komt voor in Noord- en Midden Amerika en de Caraïben.
 - Het is de larve van de schroefwormvlieg; een **bromvlieg**.
 - Een parasiet die sterk in opkomst is.
 - Hij eet geen rottend vlees, alleen maar **levend vlees**.
 - Vooral op dieren; boerenvee. Grote kans op doodgaan.
 - De bromvlieg legt z'n eitjes (zo'n 400) in levend vlees.
 - De maden vreten zich binnen een dag naar binnen.
 - In korte tijd zijn er 20.000 besmettingen vastgesteld.
 - Bijna allemaal bij dieren. Dus ook bij mensen? Ja!
 - De verspreiding op mensen is nog zeer laag.
 - Een vaccinatie is er nog niet
 - In Nederland een vooralsnog te ver van mijn bedshow.
 - Het zou hier te koud zijn. Vermoedt men.
 - Te koud? Wat is dat? Dan kan het niet lang meer duren of ze zijn ook hier.

Zonnebloemen bij mijn app. Zelf gezaaid op arme grond.
Daarom verschillende hoogtes.

Wat is het nut van een zonnebloemen wei?

Wij kwamen er langs en hadden het erover:

- Zonnebloemen trekken nuttige insecten aan zoals: bijen, hommels, vlinders en andere bestuivers.
- Maar ook vogels en eekhoorns komen op de rijpende zaden af.
- Zonnebloemen zijn mooi, maar zijn ook **gezond**. Want?
- De zaden zitten vol met vitamine E; een belangrijke antioxidant (Draait veroudering terug!).
- Ook zit er veel zink in zonnebloempitten; die zijn goed voor de huid, voor een gezond lichaam en celgroei.
- Daarom: Zonnebloemen in je tuin? Alleen maar voordeel.

Ook dit keer geldt nog steeds: Niets is van mijzelf. Alles wat ik schrijf heb ik van anderen; gehoord, gelezen of gezien.

Woensdag **10 september** aanstaande zien wij elkaar weer!

Sint-Michielsgestel, 2 september 2025
Piet Brugman als verslaglegger wandeling.
Zie 'verslagen' Natuurgroep Gestel: <https://www.natuurgroep-gestel.nl/>